

УДК 37.012:[378:373.2.011.3-051-043.61]:373.2.015.31:502/504(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-1-56>

Ольга ГРАБ,
orcid.org/0000-0002-5970-1579
асистент кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) toroniolja@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті охарактеризовано дефініції понять «методологія», «методологічний підхід», «система», «системний», «підхід». Опрацьовано методологічні підходи, які можуть бути пріоритетними для розробки структурно-функціональної моделі нашого дослідження. Невідповідності між методологічними підходами наразі обмежують прогрес у вивченні нашої проблеми, а вказівок щодо стандартизації використання цих підходів мало. Таким чином, мета нашого дослідження полягає в тому, щоб систематично переглянути методологічні підходи та сформулювати систему підходів щодо професійної підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Розглянуті методологічні підходи, а саме: системний, аксіологічний, компетентнісний, діяльнісний та синергетичний відображають загальні процеси наукового пізнання, тому що наявні всі її структурні елементи: поняття; закони, закономірності та принципи; алгоритми і правила; ідеї, які її єднують. Але нами розкрито доцільність та актуальність їх використання у підготовці майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Систематизовані нами методологічні підходи дають змогу викладачеві виступати в ролі організатора пізнавальної діяльності здобувачів та гарантувати якісний добір методичного інструментарію. У процесі професійної підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку важливим елементом є визначення ефективних підходів до організації освітнього процесу, які можуть оптимізувати цей процес, зробити його більш ефективним і відповідним до потреб сьогодення.

Ключові слова: методологічний підхід, системний підхід, аксіологічний підхід, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід, синергетичний підхід.

Olha HRAB,
orcid.org/0000-0002-5970-1579
Graduate student at the Preschool and Special Education Department
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) toroniolja@gmail.com

THE METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS TO FORM PRIMARY IDEAS ABOUT THE NATURAL ENVIRONMENT IN PRESCHOOLERS

The author of the article has characterized the definitions of the concepts of «methodology», «methodological approach», «system», «systemic», «approach». The methodological approaches that can be the priority for the development of the structural and functional model of our research have been analyzed. The discrepancies between methodological approaches currently restrict the progress in studying our problem, and there are few guidelines for standardizing the usage of these approaches. Thus, the purpose of our research has been to systematically review methodological approaches and to formulate a system of approaches to the professional training of future educators to form primary ideas about the natural environment in preschoolers.

The considered methodological approaches, such as systemic, axiological, competence, activity and synergistic, reflect the general processes of scientific cognition, since all its structural elements are available: concepts; laws, regularities and principles; algorithms and rules; ideas that unite it. However, we have revealed the expediency and relevance of their usage in the training of future educators to form primary ideas about the natural environment in preschoolers.

The methodological approaches we have systematized allow the teacher to act as an organizer of students' cognitive activity and guarantee a high-quality selection of methodological tools. In the process of professional training of future educators to form primary ideas about the natural environment in preschool children, an important element has been the

identification of effective approaches to the organization of the educational process that can optimize this process, make it more efficient and relevant to the needs of nowadays.

Key words: methodological approach, systemic approach, axiological approach, competence approach, activity approach, synergistic approach.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта базується на досить широкому спектрі підходів до підготовки майбутніх вихователів. Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, які мають бути готовими до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку, безпосередньо залежить від методологічних підходів, що є її підґрунтям. Уся сукупність методологічних підходів дає уявлення про освітній простір і визначає його зміст. На сьогодні вивчення потребують питання про те, які методологічні підходи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку є актуальними і яким чином вони можуть бути реалізовані в сучасних закладах освіти з метою якнайкращої організації освітнього процесу. Уточнення та деталізація уможливили визначитися з вибором методологічних підходів для вибудовування системи підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Аналіз досліджень. Над питанням впровадження методологічних підходів в систему професійної підготовки майбутніх вихователів працює значна кількість практиків та науковців. У Філософському енциклопедичному словнику дефініція «методологія» визначається як система принципів та способів організації теоретичної і практичної діяльності (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 50), тоді як С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» пропонує методологію розглядати як «сукупність прийомів

дослідження, що застосовуються в якійсь науці», що це є «вчення про методи пізнання й перетворення дійсності» (Гончаренко, 1997: 207). Отже, методологія є учення про організацію діяльності.

У контексті нашого дослідження ми використовуємо дефініцію «методологічний підхід» у широкому розумінні цього слова. *Методологічний підхід* є системою законів і закономірностей, принципів та методів пізнання як філософських, так і конкретно наукових (психологічних, педагогічних, соціальних тощо), що ґрунтуються на певних парадигмах, концепціях, поглядах (Гончаренко, 1997: 207).

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз методологічних підходів щодо професійної підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. З метою дослідження особливостей підготовки майбутніх вихователів нами було опрацьовано методологічні підходи, які можуть бути пріоритетними для розробки структурно-функціональної моделі, із поміж яких є: цивілізаційно-середовищний, рефлексивний, природовідповідно-диференційований, діяльнісно-праксеологічний, суб'єктно-діяльнісний, контекстний, особистісно орієнтований, суб'єкт-суб'єктний, інтегративний.

Спираючись на зазначені методологічні підходи, ми визначили пріоритетні для нашого дослідження, а саме: системний, аксіологічний, компетентнісний, діяльнісний та синергетичний (узагальнено на рис. 1).

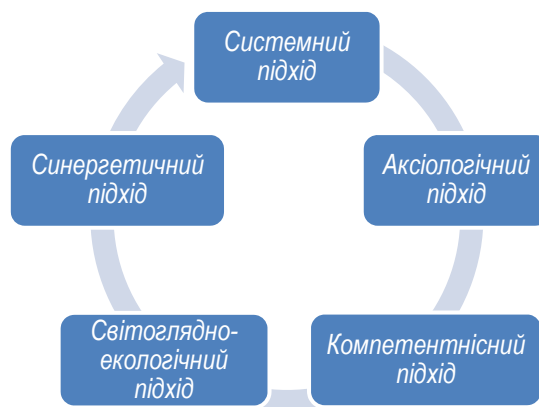

Рис. 1. Система підходів до професійної підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку

Етимологічне значення терміна «система» є комбінацією таких речей, які контролюються і керуються за допомогою безперервної взаємодії або взаємозалежних процесів. Категорія «система» належить до загальних категорій, тобто застосовна до характеристики будь-яких предметів і явищ, усіх предметів. Будь-який об'єкт є системою в одному варіанті та несистемою в іншому. Визначити об'єкт як систему означає виокремити відношення, в якому він діє як система. Систему можна визначити як методологічно організований набір ідей, принципів, методів чи процедур.

Система — це процес, що охоплює багато концепцій. Будь-яка система має такі чотири основні елементи або параметри: вхід, процес, вихід і середовище.

Система освіти функціонує задля досягнення своїх конкретних цілей у кожній країні та перебуває під впливом соціальної системи. Освіта отримує всі свої результати, ресурси (людські, фінансові тощо) та перешкоди від того суспільства, в якому знаходиться освітня система.

Дефініція «системний» означає, що елементи системи мають перетинатися і взаємодіяти один із одним. Якщо елемент не має жодної з цих системних особливостей, цей елемент повинен бути виключений із системи, інакше це поставить під загрозу всю цілісність системи.

У дослідженні дефініцію «*підхід*» (англ. approach) будемо вживати у значенні сукупності способів розгляду визначеної проблеми.

Дамо розгорнуту характеристику кожному з цих підходів.

Системний підхід — один із методологічних напрямів у сучасній науці, що народився з необхідності знайти вихід із кризи наукового знання. Спочатку він був розроблений у сферах промисловості та менеджменту, але згодом був упроваджений в освіту. В освітньому полі вищої освіти зростає значення системного підходу. Дефініція «*системний підхід*» утворилася зі складання двох слів: система та підхід. Системний підхід (з англ. systems thinking – системне мислення) полягає у розгляді об'єкта як системи, може розглядатися і як метод раціонального вирішення проблем аналізу освітнього процесу та підвищення його ефективності.

Підґрунтям системного підходу є розгляд об'єктів як систем, це «напрямок методології наукового пізнання і соціальної практики» (Енциклопедія інновацій, 2012: 498). Системний підхід передбачає, що система складається з частин, які становлять ціле, та їх взаємодію один з одним, тобто урахування взаємодій та взаємовпливів,

присутніх із поміж низки елементів, що утворюють єдине ціле.

Ми розглядаємо системний підхід як методологічне обґрунтування принципів, засобів та методів сукупного педагогічного впливу на особистість з метою розвитку певних якостей: інтересів, потреб, установок, мотивів, цінностей, відповідальності, що лежать в основі генези компетентності майбутнього фахівця. *Основними принципами системного підходу є*: цілісність (що дозволяє розглядати систему як загалом, і як підсистему вищих рівнів); ієрархічність побудови (наявність безлічі елементів, де елементи нижнього рівня підпорядковані елементам вищого рівня); структурування (дозволяє аналізувати елементи системи та їх взаємозв'язку у межах конкретної організаційної структури); множинність (дозволяє використовувати безліч різноманітних моделей для опису окремих елементів та систем загалом).

Системний підхід встановлює також умови для впорядкованого вирішення проблем та здійснюється поетапно та циклічно, а саме: *аналіз, проєктування (дизайн), розробка, реалізація, оцінка, перегляд (корегування)*.

Розглянемо докладніше кожен із цих етапів та сформулюємо прогнозовані результати у контексті завдань нашого дослідження.

Аналіз передбачає детальне вивчення всіх фактів проблеми. На цьому етапі з'ясовуються завдання, визначається цільова група (респонденти) для експериментальної роботи, ресурси та обмеження щодо реалізації мети.

Проєктування потребує підготовки рішення, тобто детального плану дослідження, який описує, як, коли, ким та за яких умов буде зреалізовано завдання дослідження, що є з ресурсів (час, енергія, витрачена викладачем на підготовку, навчальні матеріали, пристрої тощо).

На етапі *розробки* має бути враховано потребу у відповідних діагностичних матеріалах, освітньо-професійних програмах підготовки майбутніх вихователів, кваліфікацію викладачів, які будуть зреалізовувати систему підготовки тощо.

Етап реалізації передбачає запровадження педагогічних технологій, як традиційних, так і авторських.

На *етапі оцінки* здійснюється моніторинг результативності запровадженої системи підготовки майбутніх вихователів. Перевіряються знання студентів, тестові завдання припускають розробку критеріїв для розуміння того, чи було досягнуто прогнозовані прикінцеві результати чи ні, внести бажані зміни, щоб зробити його ефективнішим та дієвішим.

Корегування передбачає перегляд роботи на попередніх етапах реалізації системи підготовки.

На думку А. Фокшека, системний підхід, дозволяє «розглянути процес з точки зору його структури, змісту, функцій, набору методів, системних зв'язків, здатності перетворювати педагогічні вміння на практиці» (Фокшек, 2011: 216). Звідси можна дійти висновку, що професійна підготовка майбутніх вихователів має мати системні властивості (цілісність, ієрархічна структура, множинність зв'язків), що дозволяють їй спрямувати на досягнення певного освітнього результату – набуття професійних компетентностей, зокрема екологічної.

Системний підхід створює методологічні засади для побудови структурно-функціональної моделі формування екологічної компетентності майбутнього вихователя у процесі професійної підготовки з урахуванням складних взаємодій та зв'язків між структурними та функціональними елементами моделі, умовами та механізмами їх функціонування.

У контексті системного підходу щодо підготовки майбутніх вихователів це означає розглядати особистість здобувача вищої освіти в межах мікро- та макросистем, в яких вона знаходиться.

Отже, у нашому дослідженні *системний підхід* буде інструментом, що передбачає створення цілісної системи підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку та якісного аналізу функціонування кожного її елемента.

Професійна підготовка майбутніх фахівців органічно ввібрала аксіологічний підхід, згідно з яким дитина є вищою цінністю суспільства, його головним орієнтиром. Ядром цього підходу є поняття цінності, що визначає ставлення до дійсності в найрізноманітніших її проявах. Сформовані з раннього дитинства уявлення людини про добро і зло, красиве і некрасиве, правильне і неправильне, справедливе і хибне, диктують певний вектор поведінки і зразок реагування на події, що відбуваються в довіллі. З цієї точки зору концепція ціннісних аспектів передбачає створення певної системи підготовки майбутніх вихователів, яка враховує основні ціннісні критерії формування ставлення здобувачів вищої освіти до довкілля та реакцію на події, що відбуваються з ними у повсякденному житті (Antoniuk et al., 2021).

Свого часу Р. Хартман, який визнаний фундатором сучасної аксіології (1967 р.), розробив «Профіль цінностей Хартмана», що є профільним тестом, передумова якого полягає в тому, що цін-

ності становлять основу нашої особистості. Для нас профільний тест Р. Хартмана є важливим, тому що визначення цінностей майбутнього вихователя є одним із завдань експериментального етапу дослідження.

Аксіологічний підхід дозволяє виявити сукупність пріоритетних цінностей у системі підготовки майбутнього вихователя та саморозвитку особистості, спроекувати їх відображення у процесі педагогічної підготовки.

Більшість учених визначають поняття «ціннісна орієнтація» як орієнтація особистості на засвоєння певних цінностей задоволення своїх потреб (Круцькова, 2017). У ціннісних орієнтаціях цінність відіграє роль своєрідного орієнтиру та певного регулятора поведінки та діяльності людини у суб'єктній та соціальній реальності. Особистість керується тими цінностями, які їй найбільш потрібні, які в майбутньому будуть відповідати її інтересам та цілям, відображати її власний педагогічний досвід.

До проблеми ціннісних орієнтацій педагога неодноразово зверталися І. І. Бех, Зязюн, В. Крижко, В. Огневюк, Ю. Пелех, Л. Хоружа та ін. Розглядаючи структуру особистості педагога, науковці визначають пріоритетними професійно-ціннісними орієнтаціями, визначаючи їх як ядро освіти, особистість педагога, який демонструє готовність до освітньої діяльності відповідно до високих духовних цінностей, переконань та вірності гуманістичним ідеалам.

Основними принципами педагогічної аксіології (за В. Крижком) є такі: чуттєва сфера та оптимально організована діяльність, заснована на особистісно привабливих цінностях; складність; адекватність; динамічність ціннісних орієнтацій; емоційна відкритість; інклюзивність; ієрархія.

Отже, розробка умов педагогічної підготовки майбутніх вихователів з урахуванням аксіологічного підходу передбачає: виявлення ціннісних орієнтацій претендентів вищої освіти; інформування їх про ціннісні орієнтації та виокремлення найважливіших з них (пріоритетного аксіологічного напрямку), що приводить до вирішення завдань дослідження; урахування залежності ціннісної сфери особистості від ціннісних пріоритетів групи; адаптація здобувачів вищої освіти до системи цінностей, зокрема й до довкілля.

Зміни у підготовці здобувачів вищої освіти опосередковано залежать від аксіологічного фундаменту майбутнього вихователя, де головним критерієм є його фахова підготовка з позицій усвідомлення реалій довкілля (предметного, природного, соціального), аксіологічних пріоритетів

як соціально й особистісно значущих смислів, які активно стимулюють педагогічну підготовку в умовах компетентної освіти.

Природно, що пріоритетна роль із поміж розглянутих нами раніше методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх вихователів відводиться компетентному.

Студіювання наукових джерел переконує, що із поміж науковців не існує єдиного підходу щодо визначення сутності компетентного підходу, хоча більшість дослідників визнають його пріоритетним у підготовці мабутніх фахівців (О. Антонова, Н. Авшенюк, І. Бех, О. Вознюк, О. Дубасенюк, Л. Дяченко, Л. Пуховська, О. Сулима та ін.

Зокрема *переваги компетентного підходу* у процесі вибудови змісту освітнього процесу аргументувала С. Лісова. На думку дослідниці, вони такі: «перейти у вищій освіті від орієнтації на відтворення знань до застосування та організації знань; покласти в основу міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результату освітнього процесу» (Лісова, 2011: 49).

Компетентнісний підхід у вищій педагогічній освіті має поєднувати елементи професійної та загальної культури, досвіду та творчості, які в сукупності характеризують рівень інтеграції майбутніх фахівців у професійне середовище (Дубасенюк, Вознюк, 2011: 11). Практична реалізація засад компетентного підходу має забезпечувати навчання студентів з діяльнісних позицій, що сприятиме набуттю досвіду цілісного системного бачення своєї майбутньої професійної діяльності, вибору оптимальних шляхів ефективного вирішення нових завдань.

Екологічна компетентність як основа якісної фахової педагогічної діяльності посідає певне місце в ієрархії поняття «компетентність», яку можна подати, як ланцюг послідовності: компетентність – професійна компетентність – екологічна компетентність.

Професійна компетентність – це складне багатокomпонентне поняття, що потрактовується у психолого-педагогічній літературі як єдність теоретичної та практичної підготовки. Професійна компетентність є не лише невід'ємною складовою процесу соціалізації (трудова стадія, професійна соціалізація) особистості, але й показником успішності її перебігу. На основі аналізу проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця в тій чи іншій сфері діяльності, можна дійти висновку, що професійна компетентність майбутнього вихователя – це інтегративна якість особистості, загальна здатність і готовність до професійної діяльності, яка ґрун-

тується на знаннях, уміннях, здібностях, досвіду, цінностях.

Екологічну компетентність науковці пов'язують зі знаннями, уміннями й навичками, завдяки яким майбутній фахівець у галузі дошкільної освіти вирішує будь-які завдання або досягає прогнозованих результатів. Стрижнем такого підходу є розуміння, що *екологічна компетентність це інтегративна сукупність знань, умінь і навичок, що характеризують особистість та опосередковують професійний досвід фахівця.*

Для нашого дослідження є важливими наукові розвідки вчених із проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку. За такого підходу слушно зауважити, що проблема формування екологічної компетентності майбутнього вихователя в закладах вищої освіти як педагогічна проблема комплексно й детально не досліджувалася, а розглядалася лише на рівні окремих публікацій і виступів дослідників на науково-практичних заходах.

У формуванні світоглядно-екологічних цінностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти доцільним є поєднання різних методологічних підходів – системного, аксіологічного, синергетичного, особистісно-діяльнісного, світоглядного, що взаємодоповнюють один одного. На думку С. Гончаренко, «світогляд – система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності і самої себе, а також обумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації». Науковець засвідчує, що будучи відображенням світу і ціннісним ставленням до нього, світогляд відіграє і певну регулятивну роль, виступаючи як методологія побудови загальної наукової картини світу (Енциклопедія освіти, 2008: 902).

У межах вирішення завдань нашого дослідження є сенс виокремити у розкритті методологічних засад *світоглядно-екологічний підхід*, який тлумачимо як гармонізацію відносин людини й природи. На думку О. Грошовенко, *екологічний світогляд* – «це не лише зміст, а й спосіб усвідомлення дійсності, принцип життя, що визначає характер діяльності. Екологічний світогляд має величезний практичний і життєвий смисл. Він впливає на норми поведінки, на ставлення людини до дійсності» (Грошовенко, 2017: 97). Це своєрідна духовна призма, крізь яку сприймається довкілля.

Теоретичне підґрунтя світоглядно-екологічного підходу становлять наукові публікації, що

презентують кілька напрямків досліджень у галузі екології, зокрема, й в освітньої екології: стійкість та сталий розвиток; освіта для сталого розвитку; засади та напрямки екологічної освіти; екологічно багатоплановий підхід до розробки та обґрунтування класифікацій екологічних контекстів; еколого-системний підхід при розробці та обґрунтуванні моделей багаторівневих екологічних систем; принципи взаємодії людини та довкілля в екології розвитку людини та екософії (глибинної екології). Одним із проявів світоглядно-екологічного підходу в освіті є екологічна освіта, яка є дидактичною основою освіти для сталого розвитку. Визначено три *основні принципи екологічної освіти*, які також називають керівними принципами: освіта про довкілля, освіта в середовищі, освіта для довкілля (Katane, Baltusite, 2007).

Основні тенденції практичної реалізації світоглядно-екологічного підходу пов'язано зі створенням єдиного простору, який має бути орієнтований на взаємодію знань та вмінь щодо стійкого розвитку суспільства у взаєморозумінні людини та природи. Екологічна компетентність особистості має стати умовою та критерієм гармонізації взаємодії в системі «особистість – природа – суспільство» (Гомонець та ін., 2022). Зазначений підхід повинен суттєво розширюватися та доповнюватися вимогою до формування екологічної свідомості як частини світогляду особистості.

На думку Г. Тарасенко, *формування світоглядно-екологічних цінностей* майбутніх педагогів – це складний та тривалий процес, що спрямований на оволодіння системою екологічних знань, розвитку духовних здібностей студента, формування переконань і відповідної поведінки у розв'язанні педагогічних, екологічних та природоохоронних завдань (Тарасенко, 2006).

Світоглядно-екологічний підхід до підготовки майбутніх вихователів сприяє усвідомленню здобувачами вищої освіти того, що в системі «людина – природа» самоцінним є кожен її елемент. Світоглядно-екологічний підхід передбачає ознайомлення з природним довкіллям майбутніх фахівців на основі зазначених раніше методологічних підходів, а саме: системному, аксіологічному та компетентнісному.

Отже, *світогляд особистості* це система поглядів на світ у цілому, та довкілля зокрема, на ставлення до природи, до себе, до інших, уміння рефлексувати та орієнтуватися в змінах. Підґрунтям світогляду є світорозуміння, тобто сукупність визначених знань про довкілля.

Синергетика розглядається сьогодні як один із фундаментальних аспектів формування нового

світогляду особистості, зокрема і здобувачів вищої освіти. Одним із актуальних завдань є підготовка майбутніх вихователів до нових сучасних освітніх тенденцій. Синергетика як наука про складні системи визнана новою науковою парадигмою у вивченні різних об'єктів та процесів. Синергетику можна розглядати і як методологічну основу управлінської діяльності в сучасній освіті. Відтак, *синергетичний підхід виявляє новий принцип вирішення проблеми керування освітньою галуззю*, що дозволяє будувати певні моделі керування відповідно до принципів синергетики, де метою керування є погоджена взаємодія елементів системи, їх синергійне поєднання (Вознюк, Дубасенюк, 2009: 435).

Аналіз робіт, присвячених проблемі реалізації ідей синергетичного підходу в педагогіці, доводить, що його роль розкрита не повною мірою, проте, на думку вчених, багато важливих освітніх проблем можуть отримати творчі та перспективні рішення завдяки синергетичному підходу.

Так, О. Вознюк зауважує, що поняття, як «педагогічна синергетика», «синергетичний підхід у освіті», ще не одержали однозначного тлумачення в педагогіці та перебувають у стадії розробки й обґрунтування (Вознюк, 2011).

За О. Вознюк, є три головних напрямки використання синергетичного підходу до аналізу освітніх процесів: 1) дидактичні аспекти адаптації ідей синергетики в змісті освіти; 2) використання ідей синергетики у процесі моделювання і прогнозуванні розвитку освітніх систем; 3) застосування синергетичної парадигми в керуванні освітнім процесом (Вознюк, 2011).

Синергетичний підхід до керування освітньою галуззю базується на синергетичних принципах самоорганізації систем. Відомо, що головною функцією систем, що саморозвиваються, є керування, яке проявляється у процесі обміну систем та зовнішнього середовища енергією та інформацією (Jafarov, 2023). На думку В. Кременя, «педагогічна діяльність – синергетична система, де все підкоряється законам системного синергетизму, дія яких виявляється в системно-функціональній закономірності. Такими законами є: закон систем, закон гармонії, закон системогенезу, закон руху, закон розвитку і саморозвитку, закон відповідності, закон синергетизму (Кремень, 2013: 15).

Синергетичний підхід — це наукова галузь розвитку структурно організованих систем, до якої можна зарахувати систему професійної підготовки фахівців. На нашу думку, урахування синергетичного підходу в підготовці майбутніх вихователів до формування первинних уявлень

про природне довкілля в дітей дошкільного віку створює нові можливості для самовизначення та самоорганізації в умовах багатомірності, складності та альтернативності, що фактично реалізуються в умовах різноманіття, випадковості, стихійності та непередбачуваності. Майбутній фахівець повинен мати навички та професійну мобільність, щоб швидко реагувати на зміни, що постійно виникають у практичній діяльності.

Підготовка здобувачів вищої освіти у сучасних кризових умовах відбувається у змішаному форматі навчання з використанням інноваційних цифрових технологій, отже, має досліджуватися у фокусі синергетичного підходу. Ця проблема сьогодні є дуже актуальною, оскільки питання збереження якості знань навіть у ситуації невизначеності та освітніх втрат не втрачає своєї актуальності. Слід також підкреслити роль викладача та психолого-педагогічної підтримки студентів у процесі професійної підготовки.

Розробка системи підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про

природне довкілля в дітей дошкільного віку має враховувати такі синергетичні механізми як відкритість, нелінійність; зворотний зв'язок. Отже, можна говорити про доцільність та актуальність використання синергетичного підходу у підготовці майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Висновки. Зазначені методологічні підходи виявляються у *законах, закономірностях та принципах*, що визначають практику підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Отже, дотримання у практичній діяльності визначених нами методологічних підходів (системний, аксіологічний, компетентнісний, світоглядно-екологічний та синергетичний) має гарантувати якісний добір методичного інструментарію й успішність реалізації поставлених цілей і завдань, досягнення позитивних результатів підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознюк О. В. Синергетичний підхід до професійно-педагогічної підготовки творчого вчителя. *Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід*: [моногр.] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. С. 280–300.
2. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Грошовенко О. П. Світоглядно-екологічний підхід до змісту природничої освіти в школі І ступеня. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 2. С. 96–100.
5. Дубасенюк О.А., Вознюк О. В. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 114 с.
6. Енциклопедія інновацій / за заг. ред. Р. Дяківа. Київ: Міжнародна економічна фундація, 2012. 600 с.
7. Енциклопедія освіти. / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
8. Кремень В. Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний синтез. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 3–19.
9. Лісова С. В. Компетентнісний підхід у вищій освіті: зарубіжний досвід. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід*: [моногр.] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 34–54.
10. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти: монографія. Черкаси: Вертикаль, видавець ШП Кандич С.Г., 2006. 308 с.
11. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наук. ред.); І. О. Покаржевська (худ. оформл.). Київ: Абрис, 2002. 742 с.
12. Фокшек А. В. Системний та синергетичний підходи у моделювання сучасного педагогічного процесу. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2011. № 6. С. 213–220.
13. Antoniuk V. Z., Alendar N. I., Bartkiv O. S., Honcharuk, O. V., & Durmanenko O. L. Axiological approach in professional pedagogical education. *Linguistics and Culture Review*. 2021. № 5(S4). P. 687–699. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1709>
14. Jafarov S. Enfoques sinérgicos e innovadores para la educación. *Revista De Investigaciones Universidad Del Quindío*. 2023. № 35(1). P. 415–430. <https://doi.org/10.33975/riuq.vol35n1.1191>
15. Katane I., & Baltusite R. Ecological approach for the formation and development of prospective teachers' readiness for the professional activities at Latvian schools. *Transformations in business & economics*. 2007. № 6(2). P. 114–132.
16. Kryvylova O. Axiological approach to the psychological and pedagogical training of future teachers of the new generation. *Management*. 2017. № 15(2). P. 66–72. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2017.05.002>

REFERENCES

1. Vozniuk O. V. (2011). Synerhetychnyi pidkhdid do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky tvorchoho vchytelia. [Synergetic approach to professional and pedagogical training of a creative teacher] *Profesiina pedahohichna osvita: akme-synerhetychnyi pidkhdid: [monohr.] – Professional pedagogical education: acme-synergistic approach: [monograph]*. 280–300. [in Ukrainian].
2. Vozniuk O. V., Dubaseniuk O. A. (2009). Tsilovi oriientyry rozvytku osobystosti u systemi osvity: intehtatyvnyi pidkhdid. [Target orientations of personality development in the education system: an integrative approach] *Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka – Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franka*. 684. [in Ukrainian].
3. Honcharenko S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid. 376. [in Ukrainian].
4. Hroshovenko O. P. (2017). Svitohliadno-ekolohichnyi pidkhdid do zmistu pryrodnychoi osvity v shkoli I stupenia. [Worldview-ecological approach to the content of science education in the first grade school] *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University. Pedagogical sciences*, 2. 96–100. [in Ukrainian].
5. Dubaseniuk O.A., Vozniuk O. V. (2011). Kontseptualni pidkhody do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky suchasnoho pedahoha. [Conceptual approaches to the professional and pedagogical training of a modern teacher] *Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka – Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franka*. 114. [in Ukrainian].
6. *Entsyklopediia innovatsii (2012). [Encyclopedia of innovations]* Kyiv: Mizhnarodna ekonomichna fundatsiia – Kyiv: International Economic Foundation. 600. [in Ukrainian].
7. *Entsyklopediia osvity (2008). [Encyclopedia of education]* Kyiv: Yurinkom Inter. 1144. [in Ukrainian].
8. Kremen V. (2013). Pedahohichna synerhetyka: poniatiino-katehorialnyi synteZ. [Pedagogical synergy: conceptual and categorical synthesis] *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy – Theory and practice of managing social systems*. 3. 3–19. [in Ukrainian].
9. Lisova S. V. (2011). Kompetentisnyi pidkhdid u vyshchii osviti: zarubizhnyi dosvid. [Competency approach in higher education: foreign experience] *Profesiina pedahohichna osvita: kompetentisnyi pidkhdid: [monohr.] – Professional pedagogical education: a competent approach: [monograph]*. 34–54. [in Ukrainian].
10. Tarasenko H.S. (2006). Vzaiemozviazok estetychnoi ta ekolohichnoi pidhotovky vchytelia v systemi profesiinoi osvity [Relationship between aesthetic and ecological teacher training in the professional education system] *Cherkasy: Vertykal – Cherkasy: Vertikal*. 308. [in Ukrainian].
11. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk (2002). [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: Abrys. 742. [in Ukrainian].
12. Fokshchek A. V. (2011). Systemnyi ta synerhetychnyi pidkhody u modeliuvannia suchasnoho pedahohichnoho protsesu. [Systemic and synergistic approaches in modeling the modern pedagogical process] *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: Pedahohika – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: Pedagogy*. 6. 213–220. [in Ukrainian].
13. Antoniuk V. Z., Alendar N. I., Bartkiv O. S., Honcharuk, O. V., & Durmanenko O. L. Axiological approach in professional pedagogical education. *Linguistics and Culture Review*. 2021. № 5(S4). P.p. 687–699. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1709>
14. Jafarov S. Enfoques sinérgicos e innovadores para la educación. *Revista De Investigaciones Universidad Del Quindío*. 2023. № 35(1). P.p. 415–430. <https://doi.org/10.33975/riuvq.vol35n1.1191>
15. Katane I., & Baltusite R. Ecological approach for the formation and development of prospective teachers' readiness for the professional activities at Latvian schools. *Transformations in business & economics*. 2007. № 6(2). P. p. 114–132.
16. Kryvylova O. Axiological approach to the psychological and pedagogical training of future teachers of the new generation. *Management*. 2017. № 15(2). P.p. 66–72. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2017.05.002>